

Vooravond van de WK in Brazilië : De Beker der Protesten

Op nauwelijks een week van de aftrap van de Wereldbeker is er weinig tot niets te zien van voetbal-enthousiasme in het Braziliaanse straatbeeld. De anders ontelbare en uitbundig wapperende geelgroene vlaggen die bij vorige WK's ganse straten en stadswijken te Rio al makkelijk 2 maanden vooraf overspanden zijn afwezig ; de optimistische muurschilderingen die de nationale ploeg heroïsch ophemelen zijn ver te zoeken. Noch toeters noch bellen kondigen de zo gebruikelijke nationale voetbaltrots aan die normaal toch diep ingebed ligt in de Braziliaanse feestcultuur. De volkstoeloop is zelfs niet losgekomen bij de 'aanbiddingsronde van de beker' die frisdrank gigant Coca Cola momenteel organiseert in de 12 gaststeden, en waarbij de bevolking de uigestalde trofee vooraf mag aanschouwen in de splinternieuwe voetbalstadia . Erger zelfs : op 27 mei moest het nieuwe gigantische stadion in de hoofdstad Brasília hals over kop gesloten worden toen het uitstellen van de gouden beker onderbroken werd door een protest van 500 indiaanse manifestanten die de verkwisting van staatsgelden aan de mega sportevenementen aankloegen, terwijl er nauwelijks financiering bestaat voor de inheemse gemeenschappen en natuurbehoud in de Amazone. De Wereldbeker die vanaf 12 juni van start gaat zal in Brazilië betwist worden in een sociaal woelig klimaat : de bal zal tussen 2 polen rollen tussen het FIFA-cirkus en sociale protestmanifestaties in , want de bevolking pikt niet langer de overdreven gelduitgaven voor de grote sportevenementen, waartegenover geen enkele tastbare sociale vooruitgang staat. Dit ondanks de vele voorgaande beloften van de overheid.

Ongenoegen in het straatbeeld als uiting van sociale stagnaties

Een quasi eenstemmig afkeurend commentaar overheerst op straat bij de gesprekken over de komende WK . Ongeacht de sociale klasse waar mensen vandaan komen is de overtuiging dat de uiterst dure , megalomaan opgezette en bovendien tot op openingsdatum van de WK onafgewerkte bouwwerken ten gunste van het mondiale FIFA evenement irritatie, ontgoocheling en verontwaardiging opwekken. Volgens de opiniepeiling van begin mei van het toonaangevende agentschap *Datafolha* is ruim 55 % van de bevolking van mening dat het hele FIFA-circus hoegenaamd niets qua verbeteringen voor de Brazilianen zélf met zich meebrengt.

De Braziliaanse regering beloofde zowat de hemel op aarde aan de Brazilianen toen de FIFA in 2007 het land verkoos als gastland voor de WK, en kort daarna ook nog eens de stad Rio de Janeiro werd uitgekozen als locatie van de Olympische Spelen. In die periode werd de regering van president Lula (Luiz Ingnácio da Silva) begunstigd door een economische opbloei die tot 6 % groei van het BNP toeliet. De idee werd gepropageerd door de sociaal-democratische regeringsleiders dat de grote

sportinfrastructuurwerken in één ruk ook de buitenlandse investeringen én de faciliteiten voor de burger zouden verhogen, via beter openbaar vervoer, verhoogde werkgelegenheid en expansie van de bouwsector en het toerisme.

Heden, onder de opvolgeregering van dezelfde Arbeiderspartij van presidente Dilma Rousseff gaan de zaken economisch echter heel wat minder goed. De recessiegolf van de financiële wereldcrisis van 2008 weerspiegelde in al zijn hardheid in de terugval van de buitenlandse investeringen, de ontwaarding van de plaatselijke munt, en een snel stijgende leefkost gepaard gaande met een galloperende inflatie, die samen met de weinig competitieve handelsorganisatie en zwakke infrastructuur van het land de jaarlijkse economische groei actueel tot onder de 2% lieten zakken. Op 30 mei maakte het economisch ratingsbureau *Austin Ranking* bekend dat Brazilië zakte tot amper de 24 ste investeringslocatie en dat de groeiverwachting van het interne BNP voor 2014 maar 1% betreft. Heden is Brazilië daarmee het zwakste land onder de BRIC-groeilanden, met een uitdovende bloei. De bevolking voelt deze achteruitgang dan ook op de huid. Werkloosheid, verminderde koopkracht en het steeds duurder leven drukt een opkomende nieuwe middenklassen als gevolg terug richting verarming. Ondertussen is de armste bevolkingslaag, goed voor 50 miljoen Brazilianen, nog lang niet toe aan minimale basisrechten.

Het volksongenoegen wordt vergroot door het feit dat de beloofde verbeteringen helemaal niet van de grond komen, en dit nu iedereen bij de opening van de WK toegang krijgt tot de hallucinante miljardencijfers die de overheid reserveerde voor de WK: deze liggen hoger dan eender welke WK ooit in het buitenland. In schril contrast daarmee staan de calamiteiten van de openbare dienstverlening. Het openbare transport en autovervoer lijdt onder een alsmaar toenemende wegechaos in de grote steden als Rio en São Paulo, waar de grotere opstoppingen op piekdagen de lengte van gans België kunnen halen. Openbare veiligheid is in de volksmond onbestaande, in een land waar de politie als uiterst onbetrouwbaar en gewelddadig wordt beschouwd en de burger angstig gekneld leeft tussen druggeweld aan de ene kant en overheidsgeweld aan de andere. In het afgelopen decennium vermoordde de Braziliaanse politie liefst 10.000 burgers en de doorsnee Braziliaan gelooft totaal niet in de capaciteit van de ordetroepen om een evenement van deze grootteorde in goede banen te leiden. De kersvers door het Ministerie van Volksgezondheid uitgegeven *Geweldsmapping* van 25 mei geeft aan dat de geweldsgraad in gans Brazilië blijft stijgen: in 2013 werden 56.000 Brazilianen door vuurwapens vermoord, tenminste voor wat betreft de sterftes die officieel werden geregistreerd. Ook de woonrechten van de modale Braziliaan blijven precair: de basissanering voor watertoevoer en riolering, een van de beloofde pronkprojecten van de overheid met deadline WK, is volgens het regeringsverslag van april 2014 nog maar in 44% van de steden en gemeentes voltrokken. De openbare gezondheidsposten en ziekenhuis zijn onderbezet en in vervallen staat. Patientten liggen in erbarmelijke kondities op de

ziekenhuisgangen vanwege een tekort aan bedden en onderbezetting qua dokters . Van het beloofde noodplan voor de Wereldbeker blijkt niets in praktijk te bestaan : bij een hypothetische aanslag of een paniekeractie in massa is er geen hospitaal noch ambulancecapaciteit ter beschikking in een defect gezondheidssysteem dat in normale periodes zelfs de Braziliaanse dagdagelijkse vraag voor hulp niet kan opslorpen. De bevolking klaagt ook courant over de tekorten van het publieke onderwijs, dat ondanks toename van het aantal nieuwgebouwde scholen en schoolgaande jeugd, op de slechtste kwaliteitsranking van gans Zuid Amerika blijft hangen. Leerkrachten blijven onderbetaald en rennen van de ene bijjob naar de andere terwijl leerlingen maandenlang geen les hebben vanwege aanhoudende stakingsacties van het onderwijzende personeel. Enkel wie zich particulier onderwijs, private gezondheidszorg en veiligheidsbewaking kan permitteren heeft toegang tot het "First World"-imago dat de Braziliaanse overheid de afgelopen jaren met alle macht naar het buitenland toe propageerde. Maar ook deze privee-diensten worden stilaan onbetaalbaar voor de middenklasse. Getuige daarvan was de massale aanhang van de massabetogingen van juni 2013, toen studentenprotesten losbarstten tegen het weerom verhogen van de bustickets. Deze protesten werden voortgetrokken door middenklasse-studenten die niet langer hun studies konden betalen door de te hoge levenskost en het steeds duurder 'geprivatiseerde' publieke vervoer.

Terugkomst van de massa manifestaties

Toen temidden het scenario van extreme levenskostverhoging in juni 2013 nooit geziene massamanifestaties uitbarstten, stond de regering aanvankelijk perplex .De aanvankelijk nog eerste beperkte protesten zwelden in een minimum van tijd aan tot miljoenenmarsen in de grootsteden, mee onder invloed van de absurd gewelddadige repressie die de Braziliaanse politie als enige reactie aanhield tegenover de pacifistische activisten . De jonge betogers namen dit antwoord niet van de overheid en een contestatie rond oorspronkelijk de verhogingen van de bustickets liep al snel uit tot een gans eisenplatform rond het hernemen van de basisrechten van de Braziliaanse burger : toegang tot onderwijs, waardig transport, werkgelegenheid en veiligheid. Toen de *Confederations Cup* in juni 2013 startte temidden de protestgolf was het vuur reeds aan de lont : een massaal deel van de betogingen richtte zich nu tegen de commerciële matches van de FIFA in de toenmalige Braziliaanse 6 gaststeden én meteen tegen de komende WK in 2014. De manifestanten gaven als signaal mee dat de faraonische sportbouwwerken de staatskas leegroven ten gunste van de zakenbelangen van grote internationale kapitaalgroepen en de winsthonger van de nationale elite, terwijl de lokale bevolking in armoede stagneert. De veiligheidstroepen sloegen de protestgolf uiteindelijk einde juli 2013neer, mee door het inzetten van zware politietanks, uitvoeren van ongediscrimineerde massa-arrestaties, grootschalige inzet van sonische- en elektrische schokwapens, effectbommen , traangas of vuurwapens. Bij de repressie, die vooral te Rio onder

commando van gouverneur Cabral buitensporige afmetingen aannam, werden overigens twee maten en twee gewichten toegepast : waar de middenklasse studenten nog op rubberkogels onthaald werden, werd in de de sloppenwijken met scherp geschoten op jonge betogers. Op 24 juni 2013 werden 13 favela-jongeren neergeschoten die als protest tegen de verhoging van de bustickets de verbindingsweg blokkeerden naar de luchthaven, ter hoogte van de sloppenwijk *favela da Maré* . Ze hadden exact dezelfde spandoeken bij als het miljoen jongeren die diezelfde dag de centrumstraten van Rio innamen voor hetzelfde doel.

Om de protestgolf te demoraliseren werden ook twijfelachtige infiltratietechnieken toegepast waarbij politieleden in burger zelf zwaar vandalisme simuleerden om de studentenbeweging in discrediet te brengen. Het conservatieve medianetwerk GLOBO , dat het mediamonopool van gans het land in handen heeft, begon stelselmatig een negatieve beeldvorming te lanceren tegen de betogers. Het bewustzijn van de bevolking was evenwel ontwaakt: deze eerste gigantische golf van burgerongehoorzaamheid in volle democratie werd de “Braziliaanse Lente” gedoopt, of de “ Azijnrevolte” (azijn werd gebruikt als protectie tegen traangas). Duidelijk was dat niemand nog de ongebreidelde overheidsrepressie pikte of eender welke verwijzing naar de verdrukkings technieken van de nog niet zo lang geleden militaire dictatuur .

De betogers dropen uiteindelijk af in 2013 , maar beloofden terug te komen met de Wereldbeker. De nationale beweging “*Não Vai Ter Copa*” (“*Er komt geen Wereldbeker*”) was geboren.

Nationale stakingsgolf dreigt de WK-faciliteiten stil te leggen

Op de vooravond van de Wereldbeker duikt vanaf april 2014 een markante nieuwe golf van protesten op. Deze keer zijn het echter de traditionele pilaren van de civiele samenleving, zoals de vakbonden en volksbewegingen die van zich laten horen . De publieke symboolwaarde van het WK , met gegarandeerde wereldaandacht voor de toenemende stakingsbeweging en manifestaties , is daarbij een uitgelezen moment voor de profilering van de manifestanten . Nu de ogen van gans de wereld op Brazilië zijn gericht zit de overheid behoorlijk verveeld met de golf van kritiek en de opnieuw losbarstende golf van protesten en stakingen.

De miljardenkost die de belastingsbetaler moet ophoesten voor de commerciële belangen van de FIFA, het feit dat 3 van de 12 stadions zelfs nog niet klaar zijn (de openingsmatch te São Paulo moet in open lucht doorgaan omdat de aanleg van het dak nog niet is opgestart) en de dure toegangstickets , zelfs voor de lokale voetballiefhebbers, voeden het blijvende gevoel van ongenoegen. Daarbovenop laait een aantal nationale initiatieven op van manifestantenorganisaties van jongeren die hun mobilisatiebasis uit 2013 heeft behouden, en ditmaal aansluiten bij de op

nationale schaal uitgeroepen stakingsacties van de vakbonden en volksbewegingen. Terwijl de voormalige jongerenprotesten van juni en juli 2013 een horizontale en spontane organisatie via de sociale online netwerken kende, zijn nu de traditionele volksorganisaties terug op de voorgrond. Een verschil is dat deze als drukkingsgroepen tegelijkertijd ook een onderhandelingsbasis en dus dialoog aanhouden met de regering. De regering Dilma hoopt nog een pact te kunnen afsluiten om stakingen dan ook tijdens de WK af te laten, in ruil voor het aanhoren en beantwoorden van eisenpakketten.

Maar deze verzoeningsstrategie lijkt voorlopig niet erg te lukken. Er gaat immers geen dag voorbij of één van de WK- gaststeden ligt compleet in de knoop vanwege heftige protesten. Al blijken de manifestanten voorlopig flink minder in aantal te zijn dan in de massa-eruptie van 2013, toch hebben anderzijds de stakende sectoren nu de macht om via nationale impact ganse delen van het land stil te leggen.

Enkel al in de afgelopen maand mei werd het openbare busvervoer in de grootste steden lamgelegd door opeenvolgende massale vakbondstakingen van de transportsector: in Rio konden 900.000 mensen dagelijks niet naar hun werk en in São Paulo bleven 1 miljoen in de immobiliteit. Een golf van nationale stakingen van de leerkrachten, bankbewakers, luchthaven personeel, bewakingsdiensten en vuilnismannen deden de protesten aanzwellen. Scholen en universiteiten sloten de deuren en banken sloten de loketten uit onveiligheid. Toen ook nog de politievakbonden de afgelopen maand in staking gingen voor loonsverhoging kwam in een aantal deelstaten een begin van chaos: zowel de burgerpolitie, federale politie als militaire politie begon zijn posten te verlaten. In de deelstaat Pernambuco leidde dit tot een zware destabilisatie van de openbare orde, waarbij op amper 2 dagen staking 45 mensen werden vermoord temidden van plunderingen en gewapende overvallen. De nationale regering zond daarop legerstroepen om de orde te herstellen en kondigde een verbod van politiestakingen af. Nadien bleek dat agenten zich zelf met maskers bedekkend aan plunderingen, vuurgevechten en bankovervallen hadden gewaagd, mee om bewust de institutionele chaos te verhogen.

Toen ook nog de jonge generatie “betogers van 2013” vanaf april terug op het toneel verschenen, met op elke donderdag een massaprotest af te kondigen in elk van de 12 gaststeden van de WK, kwamen dagelijkse blokkeringen boven van de hoofdwegen van de stadscentra met immense verkeersopstoppingen als gevolg.

Uithuiszettingen voor de WK-werken brengt een vloed van nieuwe daklozen teweeg

Exact op dit moment vloeit ook een niet te onderschatten aantal directe slachtoffers onder de armenbevolking toe richting manifestaties, die slachtoffer zijn van grootschalige gedwongen ontruimingsacties, die de deelstaat-regeringen toepasten in

de afgelopen jaren om de weg vrij te maken voor de infrastructuurwerken van het WK en de Olympische Spelen.

Deze van hun woningen beroofde armenpopulatie heeft niets meer te verliezen en vergeeft het de staat en de bouwbedrijven niet dat ganse favelas werden gesloopt omdat ze in de weg stonden voor de constructie van de nieuwe sportpaleizen voor de rijkere .

De autoritaire aanpak van het doordrukken van een eenzijdige ruimtelijke herordening die kapitaalkrachtige groepen bevoordeelt en zonder dialoog uithuiszettingen in massa doordrukte met intimiderende inzet van het leger, oproerpolitie en anti terreur troepen , bracht sinds 2011 een massa daklozen teweeg waarvoor de overheid geen menswaardige indenizatie of alternatieve woningopvang voorzag.

Het is dan ook begrijpbaar dat de *Nationale Beweging van de Daklozen* één van de meest actieve groepen vertegenwoordigt bij de recente anti-WK betogingen. Hun protesten legden alleen al in mei 2014 de regeringgebouwen van de hoofdstad tot 3 maal toe lam . Hun optreden via doorgaans wilde protestacties werd al gauw aangelengd door andere invloedrijke drukkingsgroepen uit het platteland : de *Beweging van Landloze Boeren* en *Indiaanse leiders* die hun gronden gestolen zagen door het oprukkende grootgrondbezit , mijn- en houtverkappersbedrijven. Het doelwit van de rurale én urbane protestbewegingen is hier immers het zelfde . Ze gaan op hetzelfde doelwit af voor hun sociale woede : dezelfde kapitaalgroep van investeerders die de urbane bouwwerken van de grote sportevenementen in de wacht sleepten is ook actief bij ecologisch vernietigende megawerken op het platteland, zoals de Belo Monte waterkrachtcentrale . Onder hen springt de Braziliaans-internationale bouwreus *Odebrecht* naar voren , die niet aflatend meerderheidsaandelen heeft bij nationale constructiewerken en een aaneenrijging van grenzeloze consessies kreeg van de Braziliaanse staat.

Ook voor de WK-werken is deze kapitaalconcentratie in het oog springend. De manier waarop voor een extreme commercialisatie bij het voetbalfeest werd gekozen , keert zich nu als een boemerang van protesten tegen de overheid.

Te Rio de Janeiro kreeg een selecte groep van bouwconcerns, grote spelers uit de immobiliasector en bankiers zo het volstreekte monopolie in de hand gegooid voor de bouw van het voetbalstadium Maracaña , de renovatie van de noordelijke wijken van Rio , de wegenbouw en de nieuwe transportverbindingen voor bus- en metrovervoer. Daarbovenop kreeg hetzelfde concern nog eens het alleenrecht voor uitbating en ticketverkoop van het WK-stadium in handen .

De gevaarlijke vermenging tussen privebelangen en overheid stoot op steeds meer protest. De gouverneur en de behoudsgezinde politici van Rio gaven het beheer van de wijken waar de sportinfrastructuur zou komen als het ware stelselmatig in handen

van priveebedrijven. Vanaf 2011 kwam zo een ‘privatisering’ op gang van een enorm stadsdeel. Als grootste neveneffect zou daarbij een uitdrijving van armengemeenschappen op gang komen, die voor de commerciële werken zouden moeten wijken, goedschiks of kwaadschiks.

De vloed van nieuwe daklozen zijn het kind van de rekening temidden deze tendens. Niemand van de 600.000 buitenlandse toeristen die vanaf volgende week te Rio aan zullen komen voor het WK zal enig vermoeden hebben dat vlak naast de luchthaven sinds april 2014 het meest recentste vluchtelingenkamp is ontsproten, als gevolg van de afgelopen ontruiming van de miserabele bewoners die zich op de braalliggende gronden van de Braziliaanse Telecom-reus Oi hadden gevestigd. De in tenten en houten barakken wonende 800 gezinnen werden einde april door de politie hardhandig verwijderd nadat een gerechtelijk besluit de gronden terug toekende aan het telefoonbedrijf. 400 van hen, waaronder 100 kinderen worden momenteel opgevangen in vluchtelingententen door de katholieke kerkparochie *Nossa Senhora de Loretto*. Ze vullen het leger daklozen aan die de bezoekers van de grote evenementen niet te zien zullen krijgen. De autoriteiten hebben er immers inmiddels voor gezorgd dat daklozen, straatkinderen, werklozen en straatventers als persona non grata uit de nette toeristenbuurten werden gedeporteerd.

“Privatisering” van de stad Rio de Janeiro

Te Rio de Janeiro werden op amper 2 jaar tijd verschillende favelas (armenwijken) rond het te renoveren voetbalstadion Maracã ontruimd en platgewalst: Manguinhas, Favela do Metrô, Mangueira en favela da Telerj. In de stadsperiferie moesten een reeks andere uitgestrekte sloppenwijken verdwijnen rond de nieuwe wegenas voor de petrochemische industrie uitbreiding. In de oude binnenstad werden dan weer arme volkswijken gesloopt, vervangen door ambitieuze kantoorgebouwen en het oprichten van het toekomstige hoofdkwartier van de FIFA, een nieuwe cruisehaven en het waterpark van het Olympische Comité, waarbij duizenden arme gezinnen uit kamers van huisjesmelkers werden ontzet.

Elk protest tegen de ontruiming werd op bevel van de deelstaatregering Rio en zonder onderhandelingen door de veiligheidstroepen neergeslagen. Flagrant was dat waar politie en leger de bewonersprotesten van te ontruimen favelas of indiaanse territoria neersloeg, letterlijk de dag erop de grafmachines van de priveebouwbedrijven aan de slag gingen. Een van de voornaamste kritieken op de overheid was hier de manier waarop enorme overheids gelden in de privee zakenbelangen werden gepompt, ten koste van de armsten, voornamelijk via de inzet van dure staatsrepressie via leger- en politieoptredens, die de ‘weg moest vrij maken’ voor de strikt commercieel bepaalde nieuwe ruimtelijke ordening. Deze steeds meer

gemilitariseerde ontruimingspraktijken werden á la lettre overigens betaald door de belastingsbijdragen van de gewone burger.

Volgens de monitoringsgegevens van maart 2014 van het *Nationale Comité van de Mega Evenementen*, een door academische onderzoeken ondersteunde organisatie van de civiele samenleving, zijn tot op heden ruim 30.000 families ontruimd door de grote sportinfrastructuur werken. Te Rio werden deze ontruiming via een steeds uitdrukkelijker gemilitariseerde strategie afgedwongen. Terwijl de sloping van omstaande favelas rond de commerciële voetbalzone van het Maracana-stadion voort oprukte, werd in maart 2013 en januari 2014 tevens het federale erkende indiaanse terrein vlak naast het stadion, waar 50 indiaanse leiders een pacifistische bezetting organiseerden, tot twee maal toe brutaal ontruimd. Met onnodige inzet van de anti-terreureenheid van het Braziliaanse leger, tanks, sonische wapens en zelfs ontvoeringen van inheemse babies om de moeders in de politiewagens te dwingen, werd aangegeven dat de overheid geen tegenspraak zou dulden.. Het gemeentebestuur plande hand in hand met de machtige immobilia-sector van Rio om het indiaanse territorium, met het antropologisch inheemse museum, te slopen voor de bouw van een shopping en parkeerterreinen voor het Maracaña –stadion. Heden, op een week van het WK, staat het vervallen museum nog steeds overeind, als toegave van het stadsbestuur, maar de indiaanse rechtmatige bewoners zijn vervangen door een regiment tot de tanden gewapende stoottroepen van de politie die de veiligheid van de matches te Rio zullen waarnemen.

Naast de gedwongen ontruiming van de armenwijken, werd sinds 2010 ook een stille doch massale verdrijving ingezet van straatbewoners. In de welgestelde strandwijken en het zakencentrum van Rio werd door het stadsbestuur een harde actie voor sociale schoonmaak afgekondigd. Via de gemeentelijke campagne “Orde Schok” werden als eerste stap strenge verboden afgekondigd tegen vrije beweging van informele straatverkopers en straatwerkers. Deze informele markt, die juist de armsten van werkgelegenheid voorziet, werd door het stadsbestuur vanaf 2012 resoluut verboden, waarop straatventers via politieacties uit de dure Zuidzone van Rio werden verdreven. Het is juist in deze welgestelde strandenbuurt dat alle sporttoerisme zal toekomen. De armsten zullen hier dan ook geen enkel graantje kunnen meepikken van het toekomstige massatoerisme.

In mei 2011 kwam binnen de “Orde Schok” een tweede reeks van nog radikaler decreten, die de straatzwerfers van Rio nu definitief uit het zicht van de toeristische buurten moest verdrijven. De burgemeester van Rio, Eduardo Pães, declareerde dat minderjarigen die ‘verdacht worden van drugafhankelijkheid’, met dwang van de straat moeten weggehaald worden. Sinds half 2011 zijn daarbij, naar cijfers van de overheid zelf van het Secretariaat voor Sociaal Welzijn ruim 4.625 kinderen opgepakt. De overheid weet echter bij gebeurlijke bevragingen van mensenrechten- en

parlementaire commissies niet te zeggen waar deze minderjarigen terecht komen. Velen worden in gesloten opvangcentra van de staat vastgezet, of erger, in de jeugdgevangenis.

Dergelijke segregatiepraktijken druisen in tegen de grondwet en de jeugdbeschermingswetgeving die stelt dat kinderen bewegingsvrijheid genieten en in geval van risico's naar hun families terug moeten geïntegreerd worden. In geen geval is opsluiting toegelaten. De zaak van meer dan vierduizend opgepakte en 'verdwenen' zwerfkinderen is ondertussen als veroordeeld door het Braziliaanse nationale gerechtshof als een ronduit klandestiene operatie. Nochtans heeft het stadsbestuur tot nu toe alleen gereageerd met de aankondiging dat de oppakpraktijken zullen doorlopen tot en met de Olympische Spelen. *"Het straatbeeld van de zichtkaart van Rio, de strandzone, zal niet langer ontsiert worden door criminelen en gedrogeerden"* verklaarde recentelijk de Stadssecretaris voor Sociale Ontwikkeling, verantwoordelijk voor de schoonmaakacties. Braziliaanse sociologen klagen de houding van het stadsbestuur aan als een gevaarlijke tendens tot *"criminalisering van de armoede"*. Volgens de sociologe Nadya Morais, lid van het *Comité van Slachtoffers van Gedwongen Volksverhuizingen* is de verdrijving van armen uit de elitaire buurten van Rio het sluitstuk van een gentrificatie-plan. Binnen de historisch ingebakken sociale apartheid van Rio, verwordt de strandzone tot een select en afgeschermd paradijs voor de happy few die het kunnen betalen, terwijl de armenmassa naar de periferie wordt verdreven. Dit voorstedelijk gebied blijft zonder enige overheidsdiensten en de bevolking is er grotendeels overgeleverd aan de parallelle macht van criminele organisaties.

Opmerkelijk is dat alle nieuwe sportinfrastructuur voor de grote evenementen geografisch enkel in het reeds bevoordeelde strandengebied wordt ingeplant. Dit ondanks de regeringsbeloften dat de mondiale sportgebeurens de arme buurten zouden helpen renoveren. Zelfs met uitzicht op de Olympische Spelen in 2016 krijgen de armenbuurten tot nog toe geen enkel stadion noch atletiekbanen, noch zwembaden toebedeeld.

De militarisering van een Wereldbeker

Interne sociale onrust, kritiek van de FIFA zelf op onafgewerkte WK-bouwwerken, over de chaotische en onveilige organisatie van het komende evenement en recentelijk ook nog eens de impactvolle stakingsgolven die delen van het land paraliseren, drijven de regering momenteel richting draconische veiligheidsmaatregelen. Dit volgens veiligheidsspecialisten veeleer om de internationale gemeenschap nog last minute gerust te stellen dan wel op geloofwaardigheid ontvangen te worden door de lokale burger.

Het *Nationale Veiligheidsplan voor het WK* dat aanvankelijk met lokale , federale en inlichtings politie als afdoende werd voorzien, werd half mei 2014 plots uitgebreid met massale inzet van het Braziliaanse leger. In het bijzonder Rio de Janeiro, waar de eindmatchen doorgaan en de meeste contestaties voorkomen, buigt terug op een militaire aanpak.

Toen op 19 mei een relatief kleine groep pacifistisch betogende onderwijzers de bus van de Braziliaanse nationale voetbalploeg te Rio al zingend omsingelden en volplakten met proteststickers tegen het WK en de onderbetaling van leerkrachten , werd de dag erop een extra 20.000 militairen vrijgesteld om mogelijk "terrorisme" te bestrijden tijdens de WK-activiteiten te Rio. Deze extra legerstroepen, bovenop de 50.000 reeds ingezette vaste lokale veiligheidsdiensten zet daarmee al in amper één stad een bestand van 70.000 gewapende manschappen in het landschap van het internationale sportfeest.

Voor kritische ogen is deze overdaad een toegeven van staatswege van incompetentie. Noch de vele anti-terrorisme wetsvoorstellen van conservatieve politici, die eender welke betoger met een anti-WK spandoek wilden laten oppakken en opsluiten tijdens de ganse WK-periode, noch de intimiderende legeraanwezigheid blijkt efficiëntie uit te stralen zolang de sociale dialoog met de vele verontwaardigenden onder de Brazilianen wordt genegeerd. Dit kan volgens de civiele organisaties juist een sneeuwbal effect van extra protesten tijdens het WK provoceren. Het Braziliaanse leger is bovendien totaal niet getraind voor preventieve interventies temidden burgerconcentraties en het feit dat ze uitgerust zijn met scherp doet ongewenste vergelijkingen opduiken met de staatsterreur van de periode van de militaire dictatuur , die pas definitief in 1990 overging in democratie met de eerste direkt verkozen burgerpresident.

Ook de traditionele plaatselijke politietroepen van Rio genieten geen respect. Te Rio gaat geen dag voorbij of de politie executeert mensen in de favelas , en agenten die voor eigen rekening klandestiene para-militaire praktijken opzetten onder het voorwendsel drugbendes te bestrijden, zijn betrokken bij vergaande corruptieschema's en aanhoudende gewapende conflicten waarbij tientallen brugers sterven in de armenperiferie .

Ook de van sterke overheids propaganda voorziene politiek van de "pacificatiepolitie" heeft ondermaatse resultaten : de politiestroepen , opgezet in de door de veiligheidstroepen heroverde 35 favelas die in een cirkel om de rijke buurten liggen, bleven steken in een eenzijdige militaire bezetting , zonder de bijgaande sociale investeringen die de favelabewoners zouden moeten begunstigen richting sociale integratie en ontwikkeling.

In diverse van deze 'gepacificeerde' favelas woeden actueel volksoptstanden tegen de politiestroepen. Vele pacificatie-corpsen worden beschuldigd van afpersing , verkrachtingen, ontvoering en moord op plaatselijke favelabewoners die totaal geen

banden bleken te hebben met de drugorganisaties. Sinds begin 2014 laaide een "intifada" op waarbij bewoners die familieleden zagen verdwijnen door de politierepressie de politieposten met stenen bekogelden. De conservatieve pers GLOBO schilderde dit af als gewapende aanvallen van de drugmaffia, terwijl mensenrechtenorganisaties steeds meer bewijsmateriaal in handen kregen van gerevolteerde bewoners die mishandelingen, diefstal, afpersing en executies door politieagenten filmde met GSM's. Een deel van de revoltes werd achteraf effectief opgevolgd door nachtelijke aanvallen van de drugbendes die hun verloren terrein willen heroveren. Maar volgens *Amnesty Internacional Brazil* zal de pacificatiepolitie maar aan geloofwaardigheid winnen als ze de lokale bewoners niet langer als vijand beschouwt in een militair bezet gebied. In april 2014 gingen beelden de wereld rond van een revolutie in de *favela Pavãozinho* op de beroemde kustwijk van Copacabana. Twee jongeren werden tijdens een politieinval op arbitraire wijze gedood, waarbij een spontane betoging gans Copacabana stillegde. Dit gebeuren was maar een topje van de sluier, want hoe dieper men zich in de armenperiferie van Rio beweegt, hoe minder overheidszorgen en hoe meer repressie in beeld komt. De Vredespolitie bestaat reeds 5 jaar, maar de balans is van een kleine impact zolang de overheid geen scholen, kinderkribbes, vervoer of ziekenhuizen bouwt in de bezette sloppenwijken. Bovendien werd bij elke nieuwe favela-bezetting in stille afspraak tussen de politiecommando's en de criminele bendes overeen gekomen dat deze konden vluchten zonder confrontatie of arrestaties. Een neveneffect is dat de drugmilities heden uitwijken naar de arme voorsteden en zich daar in een cartel herorganiseren. Slechts 35 van de 1020 favelas te Rio zijn heden "gepacificeerd". Alle 35 situeren zich als een beschermingsgordel rond het rijke gedeelte van Rio. Opnieuw is het afschermingscordon van de gordel politiebezettingen hier ten gunste van de betere sociale klasse. Alweer gaat het om dezelfde buurten waar de WK en Olympische Spelen hun infra en vlaggen zullen uithangen. De 20.000 extra federale soldaten zullen nogmaals dit artificiële paradijs afschermen, en speciaal ingezet worden voor beschermingsopdrachten op de WK-spots, de hotelzone en tropische stranden, en als geblindeerde escorte van de internationale voetbalploegen. Een onzichtbare muur van sociale apartheid wordt hiermee aangehouden.

Politieke voetbalgevolgen mogelijk voor verkiezingen oktober 2014

Als straks echter de wereld sportevenementen uitgeglands zijn, komt de vraag onvermijdelijk boven of de sociale spanningen niet in volle kracht als een boemerang terug zullen komen. Dit zal zijn invloed hebben als in oktober dit jaar de nationale verkiezingen eraan komen voor het federale parlement, het presidentschap én de deelstaat-regeringen.

Politieke analisten gewagen van een neergang van de regeringspartijen en presidente Dilma Rousseff , zeker als de Braziliaanse ploeg nu tijdens de WK –competitie zou durven afgaan.

De vraag is echter veeleer of de regering Dilma ‘de bal nu nog kan domineren’ en het sociale debat tijdig wil en kan heropenen om haar kiesbasis te heranimeren. En of de miljoenen plattelandsbewoners die sinds de regering Lula uit de armoede naar een betere levensstandaard evolueerden het land kunnen doen herinneren aan de zo nodige voortzetting van de macro sociale programma’s voor herinkomensverdeling, die de arbeiderspartij PT 12 jaar terug met succes inzette toen ze aan de macht kwam.

In de volkstaal van de manifestanten werd het recentelijk al zo dikwijls uitgeschreeuwd : *“Nee aan de FIFA, ja aan sociale ontwikkeling in eigen land”*. Of het land de weg van verdergaande kapitaalsconcentratie kiest ofwel verdere inkomstenverdeling via sociale bemiddelingspolitiek, zal zich verderop moeten uitwijzen. De conjunctuur van de wereldeconomie en de situatie van Brazilië als dalende of mogelijk terug stijgende ster van de investeringsmarkt zal ook hier mee bepalend zijn.

De bal ligt voorlopig in het kamp van de protestvoerders. En deze beloven vanaf de openingsmatch van het WK op 12 juni dagelijks van zich te laten horen...

“De democratie is naar de straten afgedaald” stelt het nationale betogerscomité . Daar zal de échte sociale strijd de komende maand uitgevochten worden, veeleer dan op het voetbalveld.

Artikel : Jan Daniëls,

ontwikkelingssamenwerker KIYO in Brazilië

03/06/ 2014
